

~ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ~

УДК: 336.71:658.012

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-1-326-23-28>

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМУ АНТИКРИЗОВОЇ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Коваленко В. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: kovalenko-6868@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2783-186X

Сергєєва О. С., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: lenasergeeva2007@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5523-3894

Рибалка А. Ю., магістрант факультету фінансів та банківської справи, ОП «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку», Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: aserver2003@gmail.com

Анотація. У статті обґрунтовано, що в умовах поточного операційного середовища банкам необхідно розробити алгоритм прийняття управлінських рішень за результатами оцінювання впливу зовнішніх факторів, узгоджений з його стратегічними цілями та доступними ресурсами. Мета статті полягає у формуванні алгоритму антикризової моделі регулювання фінансової стійкості банків в умовах невизначеності на основі врахування міжнародних стандартів. Під час проведення наукового дослідження використано методи аналізу, синтезу, узагальнення, розрахунково-аналітичний, графічний, а також застосовано системний підхід. У статті пропонується алгоритм антикризової моделі регулювання, який базується на розробленому підході до комплексного оцінювання впливу зовнішніх факторів. За результатами проведеного дослідження зазначено, що запропонований алгоритм моделі антикризового регулювання забезпечить банкам гнучкість та адаптивність до змін у зовнішньому середовищі на основі ідентифікації короткострокових та довгострокових наслідків впливу зовнішніх факторів на фінансову стійкість банків.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість, зовнішні чинники, антикризове управління.

FORMATION OF AN ANTICRISIS MODEL ALGORITHM FOR REGULATING THE FINANCIAL STABILITY OF A BANK UNDER CONDITIONS OF UNCERTAINTY

Kovalenko V. Victoria, D.Sc. (Economics), Professor, Professor, Department of Banking, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine
e-mail: kovalenko-6868@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2783-186X

Serhieieva S. Olena, PhD (Economics), Associate Professor, Department of Banking, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine
e-mail: lenasergeeva2007@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5523-3894

Rybalka Yu. Anna, Master's student of Faculty of Finance and Banking EP «Management of Banks' Activity on Financial Market», Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine
e-mail: aserver2003@gmail.com

Abstract. In conditions of increased uncertainty in the operating environment and increased instability due to large-scale military aggression, the development of Ukraine's banking system requires the implementation of new approaches to crisis management. These approaches include proactive risk assessment, contingency planning, and the use of flexible response mechanisms. In the current operating environment, it is necessary to develop a decision-making algorithm based on the assessment of external factors' impact, aligned with the bank's strategic goals and available resources. The main tasks implemented within the framework of the anticrisis model for regulating financial stability are carried out through the sequential execution of the following steps. First, monitoring and assessment of the impact of external factors on financial stability are conducted using strategic analysis tools supplemented by ARDL modeling. The result of this stage is the early identification of key external factors that generate risks of financial stability loss over short- and long-term horizons, as well as the integration of these factors into the decision-making process. In our opinion, the most significant factor is the long-term negative impact of inflation and, as a result, inflation risk on

the bank's financial stability. It should be emphasized that the impact of inflation is generally realized through interest rate risk, as it leads to changes in market interest rates and the value of interest-bearing assets and liabilities, as well as through liquidity risk. Anti-crisis regulation of the bank's financial stability, in accordance with the assessment results of the impact of external factors, should include measures aimed at ensuring adaptation to short-term changes in inflation levels and protecting its assets and liabilities from their negative effects. The developed algorithm for the anticrisis regulation model will ensure the bank's flexibility and adaptability to changes in the external environment. This is achieved by identifying the short-term and long-term consequences of external factors affecting financial stability, minimizing crisis potential, and maintaining the target level of stability through strategy revision or activation of preventive and/or reactive tools.

Keywords: bank, financial stability, external factors, anti-crisis management.

JEL Classification: G210; M110

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть в Україні відбулася низка системних банківських криз, кожна з яких спричинила трансформацію банківської діяльності та мала значні негативні наслідки як для фінансової системи, так і для економіки країни загалом. Повномасштабна війна, розв'язана росією проти України, генерує абсолютно нові загрози для глобальної та національної економік, водночас істотно знизивши фінансову стійкість українських банків. Це сталося через наростаючий тиск на капітал та ліквідність банків, потребу у збільшенні резервів для покриття потенційних втрат за активними операціями, а також через підвищення операційних та кіберризиків. В умовах дедалі вищої невизначеності операційного середовища та посилення нестабільності через повномасштабну військову агресію розвиток банківської системи України вимагає впровадження нових підходів до антикризового управління, включаючи проактивну оцінку ризиків, планування на випадок надзвичайних ситуацій та використання гнучких механізмів реагування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження підходів науковців до визначення антикризового управління банками [1-12] свідчить про наявність різноманітних трактувань цього поняття. Дослідники пропонують різні концепції, що характеризують багатогранність та складність процесів антикризового управління у банківській сфері та його регулювання. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне сформувати алгоритм антикризової моделі регулювання фінансової стійкості банків, що буде відповідати кращим практикам та умовам операційного середовища банків України.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах поточного операційного середовища, що генерує підвищений рівень невизначеності, банкам необхідно розробити алгоритм прийняття управлінських рішень за результатами оцінювання впливу зовнішніх факторів, узгоджений з його стратегічними цілями та доступними ресурсами. Цей алгоритм має забезпечувати фінансову стійкість банку (ФСБ) шляхом всебічної оцінки факторів, що на неї впливають, як у коротко-, так і у довгостроковій перспективі. Водночас важливо зазначити, що зовнішні фактори не підлягають безпосередньому контролю та управлінському впливу окремого банку, тому вони мають бути об'єктами постійного моніторингу, діагностики та аналізу. Їх вплив необхідно враховувати при адаптації/трансформації стратегій та визначенні інструментів антикризового регулювання, але вони не можуть бути безпосередніми об'єктами регулятивного впливу, щодо них менеджментом банку повинні ініціюватися адаптаційні та/або трансформаційні заходи. Основна увага у забезпеченні цільового рівня ФСБ має приділятися внутрішнім факторам, оскільки саме вони піддаються управлінському контролю та коригуванню.

Метою дослідження є формування алгоритму антикризової моделі регулювання фінансової стійкості банків в умовах невизначеності на основі врахування міжнародних стандартів.

Основний матеріал. Фінансова стійкість є ключовим показником здатності банків протистояти кризовим явищам, зберігати ліквідність та капітал, а також забезпечувати безперервність операційної діяльності. Особливої актуальності ефективного управління ФСБ набуває у поточних умовах функціонування, що детермінуються впливом повномасштабної війни росії проти України, яка призвела до економічних та соціальних потрясінь та трансформацій.

Отже, вважаємо, що фінансова стійкість банків – це ключовий параметр функціонування банку, який входить до системи цільових показників стратегічного управління ним. Водночас ФСБ є об'єктом управління, який потребує постійної оцінки, аналізу, регулювання та контролю. Це дозволяє банку ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та підтримувати стабільність своєї діяльності.

Основою забезпечення поточного та прогнозного рівня ФСБ є фактори, здатні як позитивно, так і негативно впливати на її стан, визначаючи умови функціонування банку та можливість досягнення цілей його діяльності на ринку. Зважаючи на складність, динамічність та високий рівень невизначеності середовища, в якому здійснюють свою діяльність банки України, надзвичайно важливими є процеси ідентифікації, оцінки, а також управлінського впливу на фактори, що обумовлюють зміни ФСБ, для запобігання наростання кризового потенціалу.

Як факторні було обрано показники, що характеризують такі процеси: політичні (рівень політичної стабільності, ефективність уряду, якість державних регуляторних механізмів, ефективність контролю за корупцією), економічні (глобальний індекс конкурентоспроможності, індекс економічної свободи, динаміка курсу долара США до гривні, індекс інфляції), соціальні (індекс людського розвитку України, індекс нерівності доходів), технологічні (інноваційний індекс, індекс цифрової економіки) та екологічні (індекс екологічної ефективності).

Отже, за результатами ідентифікації зовнішніх факторів, що мають найбільший негативний вплив на рівень ФСБ на коротко- та довгостроковому часовому горизонті, мають бути виявлені внутрішні параметри банків, які найбільш чутливі до їхнього впливу, та сформований комплекс стратегічних, тактичних превентивних та реактивних заходів щодо нівелювання їх негативних наслідків.

На основі узагальнення наукових підходів до антикризового управління банківською діяльністю, зокрема ФСБ, авторами пропонується алгоритм антикризової моделі регулювання. Він базується на розробленому підході до комплексного оцінювання впливу зовнішніх факторів та наочно представлений на рисунку 1.

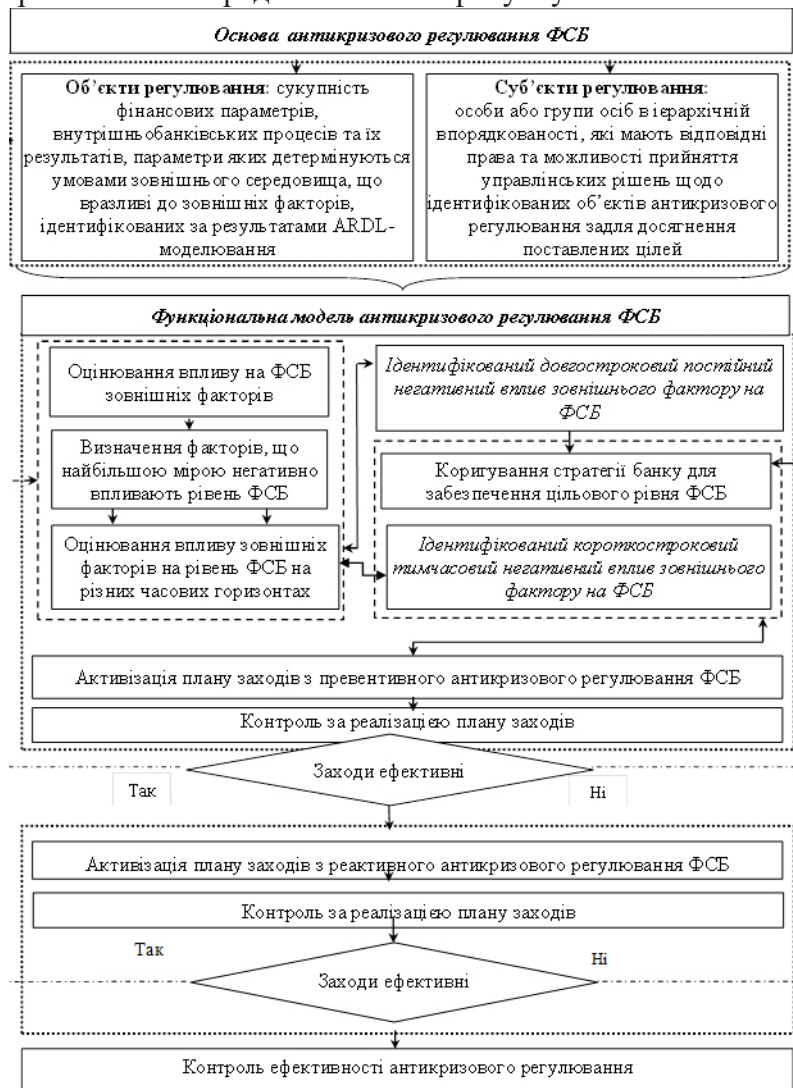


Рис. 1 Алгоритм антикризової моделі регулювання ФСБ

Джерело: авторська розробка

Основні завдання, що виконуються у межах антикризової моделі регулювання ФСБ, передбачають послідовну реалізацію таких дій.

Насамперед здійснюється моніторинг та оцінка впливу зовнішніх факторів на ФСБ на основі інструментарію стратегічного аналізу, доповненого ARDL-моделюванням. Результатом реалізації цього етапу є раннє виявлення ключових зовнішніх факторів, що генерують ризики втрати ФСБ на коротко- та довгостроковому часових горизонтах, та інтеграція цих факторів у процес ухвалення управлінських рішень.

Найзначнішим фактором є довгостроковий негативний вплив інфляції та, як результат, інфляційного ризику на фінансову стійкість банків України. Вплив інфляції, як правило, реалізується через процентний ризик, оскільки призводить до зміни ринкових процентних ставок і вартості процентних активів та зобов'язань, а також через ризик ліквідності.

Антикризове регулювання ФСБ відповідно до результатів оцінювання впливу зовнішніх факторів банків України має передбачати заходи, спрямовані на забезпечення адаптації до короточасних змін у рівні інфляції та захисту його активів та пасивів від їх негативного впливу (рис. 2).

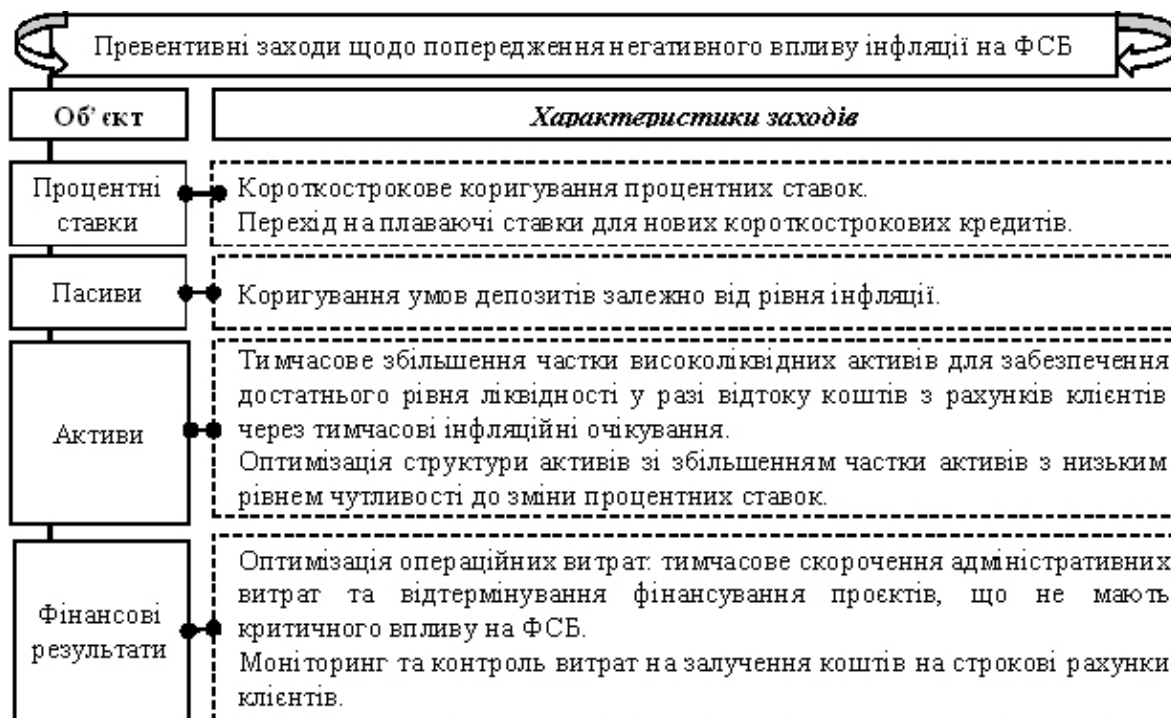


Рис. 2. Превентивні заходи антикризового регулювання ФСБ для попередження негативного впливу інфляції на ФСБ

Джерело: авторська розробка

У разі виявлення неефективності превентивних заходів виникає необхідність застосування реактивного інструментарію, спрямованого на відновлення ФСБ.

У разі виявлення неефективності превентивних заходів виникає необхідність застосування реактивного інструментарію, спрямованого на відновлення ФСБ. Основні елементи комплексного реактивного механізму повинні включати:

- чіткий перелік інструментів для подолання ідентифікованих проблем у розрізі внутрішніх параметрів;
- обсяг ресурсів, необхідних для впровадження кожного інструменту, з урахуванням співвідношення «ресурси-час-результат»;
- чіткі часові рамки для прийняття рішення щодо активації реактивних інструментів та їх використання, що забезпечить своєчасне реагування на зростання кризового потенціалу;
- визначення відповідальних осіб та підрозділів, залучених до реалізації заходів, передбачених відповідним реактивним інструментом (інструментом відновлення), з чітким визначенням їх функцій та відповідальності на всіх етапах;
- очікувані результати від застосування реактивного інструментарію та індикатори ефективності, які дозволять об'єктивно оцінити успішність антикризового регулювання.

Такий підхід до реактивного антикризового регулювання дозволяє оперативно реагувати на кризові ситуації, використовуючи ресурси банку для стабілізації його ФСБ, і забезпечує чітку структурованість дій з урахуванням можливих фінансових, організаційних та часових ресурсів.

Завершальним етапом є оцінка та контроль ефективності антикризових заходів, що дозволяє своєчасно коригувати управлінські рішення та підвищувати ефективність антикризового регулювання ФСБ.

Висновки. Отже, запропонований алгоритм моделі антикризового регулювання забезпечить банкам гнучкість та адаптивність до змін у зовнішньому середовищі на основі ідентифікації короткострокових та довгострокових наслідків впливу зовнішніх факторів на ФСБ, мінімізуючи кризовий потенціал та підтримуючи цільовий її рівень шляхом перегляду стратегії або активації превентивних та/або реактивних інструментів.

Список літератури

1. Avgouleas, E. (2015). Bank leverage ratios and financial stability: A micro-and macroprudential perspective. Levy Economics Institute of Bard College. Working Paper. 2015. № 849. URL: <https://ssrn.com/abstract=2682675> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2682675> (дата звернення 19.01.2025).
2. Drahan O., Herasymenko I., Verniuk N. Anti-crisis management of the bank in the conditions of financial market instability. Collected Works of Uman National University of Horticulture. 2021. № 2. P. 40-49.
3. Laeven L. A., Valencia F. V. Systemic Banking Crises Database: A Timely Update in Covid-19 Times (April 2020). CEPR Discussion Paper No. DP14569, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3594190>. (дата звернення 19.01.2025).
4. Pereira Pedro C., Ramalho J. J., da Silva J. V. The main determinants of banking crises in OECD countries. Review of World Economics. 2018. № 154(1). P. 203–227.
5. Заруцька О. П., Новікова Л. Ф. Управління банківськими ризиками та заходи відновлення діяльності в умовах потужних зовнішніх викликів. Науковий погляд: економіка та управління. 2022. № 2 (78). С. 110-119. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2022-78-17>. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2022_2_19. (дата звернення 02.02.2025).
6. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 520 с. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2017/upr_fin_stiukctu.pdf. (дата звернення 02.02.2025).
7. Копилук О. І., Буряк П. Ю., Жовтанецька Я. В., Музичка О. М. Механізм антикризового управління в банках України : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2018. 268 с.
8. Мельник В. М., Колесник О. О. Науково-концептуальні положення підвищення якості функціонування системи антикризового менеджменту банківських установ. Фінансові дослідження. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2019_2_16. (дата звернення 03.01.2025).
9. Пшик Б. І. Антикризове управління у фінансовій діяльності банку: теоретико-методологічні аспекти. Вісник Університету банківської справи. 2017. № 2. С. 50–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2017_2_10. (дата звернення 03.02.2025).
10. Сіняговський Ю. В. Заходи відновлення діяльності банків України в умовах війни. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. № 5 (73), 1 т. С.80-86. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8849>. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_5\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_5(1)_13). (дата звернення 03.01.2025).
11. Франтовський Є. М., Батрак О. В. Стрес-тестування фінансових установ та його удосконалення. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. №4. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4>. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24969>. (дата звернення 05.02.2025).
12. Шевцова О. І., Горбунова Ю. Р. Управління фінансовою стійкістю банку. Науковий погляд: економіка та управління. 2022. №4(80). С. 104-111. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2022-80-14>. URL: http://www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2022/4_80_2022/16.pdf. (дата звернення 05.02.2025).

References

1. Avgouleas, E. (2015). Bank leverage ratios and financial stability: A micro-and macroprudential perspective. Levy Economics Institute of Bard College. Working Paper, 849. Retrieved from

<https://ssrn.com/abstract=2682675> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2682675> (accessed 19 January 2025).

2. Drahan, O., Herasymenko, I., Verniuk, N. (2021). Anti-crisis management of the bank in the conditions of financial market instability. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*, 2, 40-49.

3. Laeven, L. A., Valencia, F. V. *Systemic Banking Crises Database: A Timely Update in Covid-19 Times* (April 2020). CEPR Discussion Paper No. DP14569, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3594190>. (accessed 10 January 2025).

4. Pereira, Pedro C., Ramalho, J. J., da Silva, J. V. (2018). The main determinants of banking crises in OECD countries. *Review of World Economics*, 2018,154(1), 203–227. (accessed 22 January 2025).

5. Zarutskya, O. P., Novikova, L. F. (2022). Management of banking risks and measures to resume operations in the face of potential external shocks. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, 2 (78), 110-119. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2022-78-17>. Retrieved from nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2022_2_19. (accessed 02 February 2025). [In Ukrainian].

6. Zvieriakov, M. I., Kovalenko, V. V., & Serheieva, O. S. (2016). *Upravlinnia finansovoiu stiikistiu bankiv : pidruchnyk*. Kyiv: «Tsentri uchbovoi literatury». Retrieved from https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2017/upr_fin_stiikuctu.pdf. (accessed 02 February 2025). [In Ukrainian].

7. Kopyliuk, O. I., Buriak, P. Yu., Zhovtanetska, Ya. V., Muzychka O. M. (2018). *Mekhanizm antykrizovoho upravlinnia v bankakh Ukrainy : Lviv*. [In Ukrainian].

8. Melnyk, V. M., Kolesnyk, O. O. (2019). Scientific and conceptual positions on improving the quality of functioning of the anti-crisis management system of banking institutions. *Finansovi doslidzhennia*. 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2019_2_16. (accessed 22 January 2025). [In Ukrainian].

9. Pshyk, B. I. (2017). Anti-crisis management in the financial activities of banks: theoretical and methodological aspects. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*, 2, 50–54. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUBsNbU_2017_2_10. (accessed 03 February 2025). [In Ukrainian].

10. Siniahovskiy, Yu. V. (2023). Measures to revive the activities of Ukrainian banks in the context of the crisis. *Mizhnarodnyi naukovi zhurnal «Internauka»*. Seriya: «Ekonomichni nauky», 5 (73), 80-86. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8849>. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_5\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_5(1)_13). (accessed 03 January 2025). [In Ukrainian].

11. Frantovskiy, Ye. M., Batrak, O. V. (2023). Stress testing of financial institutions and their improvement. *Mizhnarodnyi naukovi zhurnal "Internauka"*. Seriya: «Ekonomichni nauky», 4. DOI: doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4>. Retrieved from <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24969>. (accessed 05 February 2025). [In Ukrainian].

12. Shevtsova, O. I., Horbunova, Yu. R. (2022). Management of financial statistics of banks. *Scientific view: economics and management. Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, 4 (80), 104-111. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2022-80-14>. Retrieved from http://www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2022/4_80_2022/16.pdf. (accessed 05 February 2025). [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.01.2025

Прийнята до публікації 21.01.2025